



Dış Politikada Stratejik Gç Unsuru Olarak Nadir Toprak Elementleri

Serkan GNDOĞDU^{1, a, }

¹Munzur Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Tunceli, Türkiye

ORCID: [0000-0001-7597-879X](https://orcid.org/0000-0001-7597-879X)

 Sorumlu yazar: sgundogdu@munzur.edu.tr

zet: G konusu uluslararası ilişkiler disiplininde aktörlerinin davranışlarını açıklayabilme bakımından en çok tartışılan konulardandır. Westphalia Barışı sonrası ulus devletlerin ortaya çıkışıyla beraber g kavramı önem kazanmış, diğer kavramlardan daha fazla ilgi görmeğe başlamıştır. Gn farklı boyutlarının olması, onu farklı alanlarda yapılan çalışmalara da konu etmiştir. şüphesiz yerküre doğal kaynaklar bakımından farklı zenginliklere sahiptir. Özellikle doğal kaynakları ve yeraltı zenginlikleri ülkelerin nicel g unsurları açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda bir ülkenin nadir bulunan elementlerce zengin kaynaklarına sahip olması, o ülke için önemli bir g göstergesidir. Zengin hammadde kaynaklarının olması gerek endüstriyel üretim için gerekse savaşabilecek bir ge sahip olduğunu ifade etmektedir. Bu çalışmada genel hatlarıyla dış politika kavramı ve devletlerin dış politikasını belirleyen unsurlar üzerinde durulmuş, dış politikada g, gn önemi ve gn niteliği ele alınmıştır. Böylece ileri teknolojinin gelişimi ve yeni g kaynaklarının ortaya çıkmasıyla önemi artan nadir toprak elementleri ve dış politikaya olan stratejik etkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Nadir toprak elementlerinin günümüzde sahip olduğu stratejik neme bağlı olarak, uluslararası ilişkiler disiplini ve dış politika için önemli bir g unsuruna dnşmn değerlendirmektedir.

Anahtar szkler: *G, Dış politika, Nadir toprak elementleri*

Rare Earth Elements as a Strategic Power Element in Foreign Policy

Abstract: The subject of discussions on the scope of power are those that are very different from the differences between them. With the emergence of nation-states after the Peace of Westphalia, the concept of power gained no more attention than the concept. Having different types of power, it can be used in different areas. With the emergence of nation states after the Peace of Westphalia, the concept of power gained importance and started to attract more attention than other concepts. The fact that power has different dimensions has also made it the subject of studies in different fields. Undoubtedly, the earth has different riches in terms of natural resources. Especially natural resources and underground riches are important in terms of quantitative power elements of countries. In this context, the fact that a country has rich resources of rare elements is an important indicator of power for that country. The fact that it has rich raw material resources means that it has the power to fight for industrial production. In this study, the concept of foreign policy and the factors that determine the foreign policy of states are emphasized in general terms, power in foreign policy, the importance of power and the nature of power are discussed. Thus, it has been tried to explain the rare earth elements, whose importance has increased with the development of advanced technology and the emergence of new power sources, and their strategic impact on foreign policy. To evaluate the transformation of rare earth elements into an important element of power for the discipline of international relations and foreign policy, depending on the strategic importance they have today.

Keywords: *Power, Foreign policy, Rare earth elements*

1. Giriş

G, eski çağlardan beri dış politikayı belirlemede en önemli unsurların başında gelmesi, dış politikanın merkezi olmanın yanı sıra birçok bilim dalı içinde önem taşıyan bir kavram olagelmıştir (Arıboğan, 1997). G kavramı ve g elde etme yolları, dünyanın gelişimine ve değişimlere bağlı olarak yeni nitelikler kazanmıştır. Bu nedenle gn ve değişen boyutlarının yeniden tanımlanması ve özelliklerinin belirlenmesi noktasında etraflı çalışmalar devam etmektedir (şener, 2013).

Devletlerin dış politikaları da genel olarak nicel ve nitel unsurlar doğrultusunda belirlenmektedir. Nicel unsurlar olarak coğrafyayı, yer altındaki maden zenginliklerini ve yer üstü kaynaklarını, nüfusu, ekonomik durumu ve teknolojik yapısı olarak sıralanırken, nitel unsurları ise; ülke insanının karakterini, inançlarını, liderlerin yapısını, diplomasisinin ve hükümetinin niteliği oluşturmaktadır (Arı, 1999). Ülkenin zengin ve önemli doğal kaynaklara ve verili arazilere sahip olması o ülkenin güç kapasitesi için önemli bir nicel unsur olarak dikkate alınmaktadır (Ateş, 2013). Doğal kaynaklar, devletlerin birbirleri karşısındaki gücünü belirlenmesinde ve nispeten diğerlerine nazaran daha istikrarlı bir faktör olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, bir ülkenin zengin hammadde kaynaklarına sahip olması o ülke açısından önemli bir güç unsurudur. Zengin hammadde kaynaklarının olması gerek endüstriyel üretim için gerekse savaşabilecek bir güce sahip olduğunun göstergesi bakımından büyük önem taşımaktadır (Arı, 1999). Bu bağlamda, nadir toprak elementleri de uluslararası politikada gün geçtikçe önemi artmakta, ticari değeri başta olmak üzere, savunma sanayiinden ileri ve yüksek teknolojide kullanımına varana dek birçok alanda stratejik önem kazanan hammadde kaynaklarından biridir.

Nadir toprak elementleri, periyodik tabloda geçiş elementleri olarak yer alan ve Lantanyum'dan (La) Lutecyum'a (Lu) kadar sıralanan 15 adet elementten oluşmaktadır. Atom yarıçaplarına göre hafif, orta ve ağır nadir toprak elementleri olarak sınıflandırılan bu gruba benzer kimyasal özellikler sergileyen İtiryum (Y) ve Skandiyum (Sc) elementleri de dâhil edilmektedir. Nadir toprak elementleri genel olarak yüksek erime noktasına, iletkenlik ve ısı geçirgenliği özelliğine sahip olduklarından, ayrıca aşınma ve korozyon gibi dış etmenlere karşı bir hayli dayanıklı olmaları nedeniyle ileri ve yüksek teknolojide (hi-tech) kullanılan önemli ve stratejik bir hammadde kaynağı durumundadır. Genellikle petrol rafineri sanayisinde, yüksek güçlü elektrik motorlarında, yeni jenerasyon araçlarda, yakıt tüketiminin azaltılmasında, yenilenebilir bataryalarda, sağlık ve medikal sektöründe, rüzgâr türbinlerinde, fiber optiklerde, cep telefonları ve LCD ekranlar vb. gibi birçok önemli alanda kullanılmaktadır.

Yüksek ve ileri teknolojinin vazgeçilmez hammadde kaynağı olan nadir toprak elementleri, zaman zaman uluslararası ilişkilerde petrol ve doğalgaz gibi ülkelerin dış politikalarının şekillenmesinde etkili bir güce sahiptir. Özellikle nadir toprak elementlerinin önemini fark eden ve bu elementlere sahip olan devletler, uluslararası pazarlarda değerinin artmasından dolayı bunu stratejik bir güç unsuru olarak kullanılmışlardır.

Devletler bakımından kritik değere sahip bu hammadde kaynaklarının Türkiye'de de araştırılması, üretim stratejilerinin oluşturulması ve buna bağlı olarak ekonomik politikalarının belirlenmesi büyük önem arz etmektedir. Uluslararası politikadaki stratejik gücü ve değişen dünyadaki güç dengeleri ve aktörler göz önünde tutulduğunda nadir toprak elementlerinin önemi daha da dikkat çekmektedir. Özellikle bölgesel jeopolitiğin her geçen gün önem kazandığı günümüzde Türkiye'nin de yerli yatırıma daha fazla önem vererek savunma pazarında ve savunma sanayiine daha etkili daha caydırıcı ve yenilikçi olmada nadir toprak elementlerini iyi değerlendirmesinin kolaylık sağlayacağı bir gerçektir.

2. Dış Politika

Dış politika kavramına ilişkin uluslararası ilişkiler literatüründe birden fazla tanımlamalar mevcuttur. Bu tanımlamaların birçoğu uluslararası ilişkiler disiplininde benimsenmiştir (Gündoğdu, 2021). Daha çok devletlerin birbirleri arasındaki ilişkiler veya birbirleriyle olan davranışları olarak ifade edilir ve çoğunlukla da bu şekliyle benimsenmektedir (Hill, 2003). Devletlerin ve devlet dışı diğer uluslararası aktörlerin de etkileşimi olan bu kavram basit dış politika çıktılarının toplamından ibaret değildir (Arı, 1999). Ancak genel itibarıyla egemen devletlerin birbirleriyle olan siyasal iletişimlerini konu etmektedir (Bal, 2008). Dış politika, bir devletin bir başka devletle veya devlet gruplarıyla olan, belirli bir bölgede veya genel olarak uluslararası sistemde göstermiş olduğu davranışları ile ilgilidir (Gözen, 2006). En genel şekliyle dış politika kavramı, literatürde genel olarak devletlerin kendisi dışındaki aktörlere karşı sergilemiş oldukları yaklaşımları ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır (Sönmezoglu, 2005). Bir devletin diğer bir devlete veya devletlere ya da geniş bir ifadeyle uluslararası sisteme yönelik yürüttüğü politika olarak da ifade edilmektedir (Kürkçüoğlu, 1980).

Dış politika kavramı çeşitli yaklaşımlarla kavramın temsil ettiği varsayılan olguların, olayların ve faktörlerin farklı yön ve özelliklerine dikkat çekilerek değişik farklı şekillerde belirtilmektedir (Şener, 2013). Başka bir deyişle, bir devletin kendi ülke sınırları dışındaki milli çıkarlarını göz önünde bulundurarak takip ettiği nihai hedef, tutum ve normlar bütünü olarak açıklanabilmektedir (Bilge, 1966). Dış politika kavramı, bir devletin dışa ilişkin siyasal, hukuki, ekonomik vb. bütün davranış ve yaklaşımlarını içermekle beraber siyasi ve diplomatik ilişkiler şeklinde kullanılmaktadır (Arıboğan, 2005). Ulusal toplumların dış ilişkilerini belirleme, yönetme ve kontrol etme eylemlerinin bir bütünü olarak da görülebilir (Webber ve Smith, 2002). Devletlerin uluslararası sistem içerisinde yetkili kurumları ve onların temsilcileri aracılığıyla diğer devletlere karşı izledikleri siyasa ve davranışların toplamı olarak tanımlanmaktadır (Tayfur, 2010). Hem sürecin uluslararası sisteme aktarmış olduğu beklentiler, ortaya konulan stratejiler, vuku bulan davranışlar ve eğilimler olarak görülmekte iken, hem de sürecin sadece kendisi olarak açıklanmaktadır (Efeğil, 2010).

Dış politika, temeli ve içerisinde barındırmış olduğu özelliği itibariyle devletlerin diğer politikalarından farklılık oluşturmaktadır. Dış politika da kuşkusuz diğer politikalar gibi devletin yetkili organlarıncı düzenlenmektedir. Ancak ayrıştığı hususlar şu şekildedir: Bir ülkenin iç politikası, maliye politikası, kurumsal reformlarla ilgili politikalarıyla da sosyal politikaları sadece ülke içerisinde uygulanabilmektedir; dış politika ise ülke vatandaşlarını doğrudan ilgilendiriyor olsa da diğer politikalarından farklı olarak ilgili devletin sınırları dışındaki atmosferde cereyan etmektedir. Bu bağlamda sadece politikayı üreten devleti değil, politikanın süjesi olan bütün devletleri ya da kuruluşları ilgilendirmektedir. Bu açıdan dış politika, yapısı ve uygulama ortamı itibariyle diğer politika türlerinden farklılık arz etmektedir. Ancak dış politikanın bu farklı yapısı, ülkelerin iç ve dış politikalarının birbirine yaklaştığı, yani birbirleri ile birebir etkileşim içerisinde olabildiği gerçeğini göz ardı edilmesine de neden olmamalıdır.

Dış politika genel olarak kısa vadeli amaçlar ve ilkeler doğrultusunda yapılmaz. Devletler sadece savunma amacıyla uluslararası arenada etkin kalarak devamlılığını sürdürülemez. Bu yüzden devletlerin uzun vadeli planladıkları politikaları, yürütmeleri gereken genel esasları ve hedefleri olmalıdır. Bu esaslar ve hedefler, ülkelerin uluslararası konumunu, ekonomik anlamda gelişmişlik düzeyini yani uluslararası güç dengesi içindeki durumunu belirlemektedir (Hurmi, 2006).

Nihai olarak dış politikanın birden fazla tanımlamanın olduğu, fakat genel itibariyle devletin resmi organlarıncı yapılan, resmi olan ve uluslararası ortama yönelik gerçekleştirilen bir dinamik olduğunu ifade etmek mümkündür.

2.1. Devletlerin Dış Politika Amaçları

Dış politika analizlerinin en karmaşık, üzerine en çok tartışılan hususlarından biri de devletlerin dış politika amaçlarıdır. Sıklıkla karşılaşılan tartışmaların başında, devletlerin dış politika çıktılarının bir amaç doğrultusunda hareket edip etmediği ve bu amaçların neler olduğu üzerinedir. Daha genel bir tanımla dış politikanın temel noktasının bu olduğu söylenebilir. Bir devletin dış politikası bakımından onun için en iyinin ne olduğunun nesnel bir gerçeklik olarak belirlenmesi olanaksızdır.

Devletlerin dış politika amaçları söylemi hükümetlerin, politika yapıcıları ve karar vericileri aracılığıyla ülke dışında oluşturdukları etkilerle, diğer devletlerin yaklaşımlarını ve davranışlarını değiştirmek veya bunların devamını sağlayarak uygulamaya çalıştıkları durumları ifade eder (Gönlübol, 2000). Devletlerin dış politikalarının, belirli hedeflere yönelik olduğunu savunanlar ile bir diğer tarafta da devletlerin dış politikalarının temel olarak günü birlik ihtiyaçlara cevap arayan tutum ve davranışlardan oluştuğunu, bir amaca yönelik olduğundan ziyade bir etki tepki niteliği taşıdığını savunanlar yer almaktadır. Örnek olarak bir devletin askeri gücünün, bir başka devletin rejimini etkilemek amacıyla kullanılmasının o devlete müdahale anlamını taşıdığını söylemek mümkündür. Burada müdahalenin hangi amaca göre şekillendiği sorusu önem arz etmektedir. Bu hususta, müdahalenin bir devletin doğrudan doğruya başka bir devlet aleyhine yayılması, onu kendi kontrolüne alması amacına yönelik olduğundan bahsedilebilir (Gündoğdu, 2021).

Bununla birlikte müdahale hedef devletteki otoriter yönetimin düşürülmesi için, o devlet halkına yardım amacıyla gerçekleştirilmiş olabileceği de iddia edilebilir. Buradaki asıl mesele, müdahalenin amacına dair söylenen bu sebeplerden hangisinin tarafsız olarak geçerli olduğunun nasıl belirleneceğidir. Düşünürlerden bazıları bu amaçların belirlenebileceği noktada optimist perspektife sahipken bazıları ise, bir dış politika eylem ve tutumuna ilişkin objektif anlamda geçerli amaçların saptanmasının hemen hemen olanaksız olduğunu, dolayısıyla da devletlerin dış politikalarının amaçlılığının tartışılabileceğini öne sürmektedirler (Sönmezoğlu, 2005).

Dış politika, bir devletin dış dünyaya yönelik olarak bir etki- tepki veya karşılıklı bir etkileşim faaliyeti olarak belirli bir alan üzerinde gerçekleşmektedir. Bu ortam, “iç ortam” ve “dış ortam” olmak üzere iki şekilde açıklanmaktadır (Şener, 2013). Ülke içi çevre, dış politikanın oluşturulduğu arka planını ve onun koşullarını oluşturmaktadır. Bu yüzden devletin doğal kaynakları, diğer devletlere göre bulunduğu jeopolitik konumu, ekonomisi ve kalkınmışlık düzeyi, demografik yapısı, yönetim sisteminin niteliği, kültürel değerler, kamuoyu, karar alma düzlemi ve karar alıcıları gibi etkenler ülke içi ortamı şekillendiren faktörlerdir. Uluslararası çevre ise, dış politikanın fiilen yürütüldüğü çevredir. Güç dengesi, uluslararası hukuk kuralları, uluslararası örgütler ve aktörler gibi etkenler ise uluslararası ortamı şekillendiren ana unsurları oluşturmaktadır (Şener, 2013).

Gücün dış politikadaki yeri, bir ülkenin diğer ülke veya ülkeleri kendi menfaatleri doğrultusunda yönlendirme kabiliyetidir (Sönmezoğlu, 2010). Hans Morgenthau’a göre dış politikanın esas amacı güç mücadelesidir. Bir siyasal davranışın başlıca etkenini oluştururken diğer bir yerde güç kavramını bir ilişki biçimi veya amacı gerçekleştirmek için kullanılan bir araç olduğunu ifade etmektedir. Güç ve iktidar mücadelesi amacı olan dış politika, nihai amaç ne olursa olsun güç her zaman için kullanılabilir olan acil bir amaçtır. Devlet yöneticileri veya halk daima özgürlük, esenlik, güvenlik ve güç sahibi olmak isterler (Morgenthau, 1970).

Devletlerin dış politika amaçlarını genel hatlarıyla, var olmaya ilişkin amaçlar, güvenlik yelpazesi üzerindeki amaçlar- prestij, Uzun vadeli jeopolitik- ideolojik amaçlar, Emperyalist ve Statükocu amaçlar şeklinde sıralayabiliriz (Sönmezoğlu, 2005).

2.2. Devletlerin Dış Politika Araçları

Devletler dış politikalarındaki amaçlarına ulaşmak için, bazı dış politika araçlarından yararlanırlar. Genellikle uluslararası nitelikli hedefleri gerçekleştirmek, sahip oldukları değerleri korumak veya hayata geçirebilmek için, çıkarlarını korumak veya savunmak için ve bunları yaparken de diğer devletlerin davranışlarını yönetmek veya değiştirebilmek için çeşitli bu araçlara ve yöntemlere başvururlar. Uluslararası sistemin elverdiği kadar davranış şekilleri geliştiren devletler bilinen yöntem ve tekniklerin yanı sıra oluşan konjonktüre göre yeni davranış biçimleri de sergilemektedirler (Olçay ve Olçay, 2008).

Devletlerin dış politika araçları hususunda birden fazla sıralama bulunmaktadır. Buna göre siyasal, ekonomik, psikolojik ve askeri müdahalelerin kullanılması klasik tanımlamayı oluşturur. Bir diğer tanıma göre ise dış politika araçları barışçıl ve savaştan olmak üzere iki şekilde ele alınmaktadır. Askeri yöntemlerin kullanılması gereken savaş halleri dışında krizlerin tırmanmasının istenmediği durumlarda, diplomasi ve propaganda gibi daha barışçıl olan yöntemler tercih edilmektedir. Ekonomik unsurlar da yukarıda belirtilen dış politika araçları dışında sık başvurulan yöntemdir. Ödüllendirme olarak dış yardım ve kredilendirme mevcutken, caydırma unsuru olarak ambargo, boykot, abluka ve kotalar önemli ekonomik müdahalelerdir (Arı, 2013).

3. Dış Politikayı Belirleyen Unsurlar

Bir devletin dış politikası genel olarak nicel ve nitel unsurlar doğrultusunda belirlenir. Nicel unsurları olarak coğrafyayı, yer altındaki maden zenginlikleri ve yer üstü kaynaklarını, nüfusu, ekonomik durumu ve teknolojik yapısını sıralanabilir. Nitel unsurlar olarak ise; ülke insanının karakterini, inançlarını, liderlerin yapısını, diplomasisinin ve hükümetinin niteliğidir.

Dış politikada yapılan analizlerde açıklayıcı olabilmenin yolu, sadece betimleyici olmaktan ziyade, sınırlı bir düzey olarak kalsa bile devletlerin dış politikaya dair yapısı, tutumu veya eğilimleriyle birlikte bu ortam arasındaki ilişkinin analiz edilmesinden geçmektedir. Devletler için dış politika ortamı, yalnızca kendisiyle tanımlanan bir unsur kapsamamaktadır. Etkileşim halinde olduğu birden fazla ortam vardır (Gündoğdu, 2021). Dış politikayı oluşturan etkenlerin tümünü belirlemek, bunları analitik bir duruma getirmek, imkânsız denecek kadar zordur. Bu etkenlerin belirlenmesinde önceliklerin ifade edilmesi ve konuyla ilgili parçaların oluşturulması dış politika ortamının anlaşılmasında yardımcı olabilir. Bu durumda, dış politikayı belirleyen faktörleri incelerken seçme ve sınıflandırma sorunuyla karşılaşmak kaçınılmazdır (Sönmezoğlu, 2005).

Dış politikalar şüphesiz boşlukta oluşamazlar. Devletlerin kendi isteği dışında gelişen olaylar karar vericilerin dış politikadaki kabiliyetlerini ve nüfuz alanlarını azaltmakta ya da arttırmaktadır. Devlet karar vericiler olmadan politika yapamazlar, karar alamaz ve uygulayamazlar. Devletin askeri ve ekonomik gücü yeterli değilse karar vericilerin herhangi bir sorun karşısında nüfuz alanları kısıtlanmış olmaktadır. Ülkenin jeopolitik konumu, dış politika gündemini oluşturan ve göz ardı edilmemesi gereken önemli bir etkidir. Devletin bulunduğu bölgede ya da uluslararası sistemin genelindeki güç dağılımları, bunlarda meydana gelen değişimler, krizler ve çatışmalar devletlerin dış politikasını etkilediği yadsınamaz bir gerçektir. Dış politikada söz sahibi olan devlet ya da siyasal liderler bu koşulları göz önüne alarak karar verirler ve uygularlar. Dolayısıyla uluslararası ilişkiler ve devletlerin dış politikaları farklı düzeylerde ve farklı unsurlar bağlamında analiz edilebilir. Bunlar sistem düzeyi ve aktör düzeyi gibi iki gruba ayrılabilir gibi aktör düzeyi, devlet düzeyi ve sistem düzeyi olarak üç gruba da ayrılabilir (Arı, 1999).

Belirlenen bir amaç doğrultusunda ifade edilen dış politikanın uygulanması süreci diplomasi olarak tanımlanır ve genel olarak uluslararası politikada eğilimler savaş veya barış arasında mekik dokumaktadır. Uluslararası ilişkilerde devlet ne tek başına asli bir aktördür ne de bir bilardo topudur. Devletin dışa yönelik politikaları bir boşluk içerisinde oluşmamaktadır. Kaldı ki diğer devletler ile devlet dışındaki aktörlerin birbirleriyle olan etkileşimleri nedeniyle kurdukları uluslararası bir sistem söz konusudur (Dağı, 2007).

Dış politikaların nihai amacı, ülkenin milli hedef ve çıkarlarıdır. Diğer ülkelerle iyi ilişkiler ve iş birliğinin geliştirilmesini, barışın sağlanması ve korunmasını hedefleyen dış politika iki yönlü ya da çok yönlü olarak sürdürülür (İnan, 1994). Dış politika oluşturulurken milli amaç ve hedeflere göre belirlenir ve yürütülür. Bu amaç ve hedefler genellikle aktif veya pasif olmak üzere iki şeklide ele alınır. Aktif milli hedeflere sahip olan devletler, daha dinamik ve geleceğe daha geniş bir bakış açısına sahiptir diyebiliriz. Bu yöntemi uygulayan ülkeler dünyadaki yerini ve rolünü tahkim ederler, geleceğini sağlam temeller üzerine kurup, milli heyecanını dinamik tutar, dış varlığı ve tarihi bağları ile ilişkilerini daha da ileri taşırlar. Pasif milli hedeflere sahip olan devletler için, statükocu davranıp daha çok durumu olduğu gibi korumaya çalışmak, her türlü oluşum ve olabilecek anlaşmazlıkların dışında kalmak önem teşkil eder. Bu devletler, uluslararası sistemde etkin değillerdir. Bundan dolayı önemli roller ve görevler üstlenemezler (İnan, 1994).

Uluslararası sisteme odaklı bir şekilde sürdürülen ve milli hedeflere göre şekillenen dış politikayı belirleyen içsel ve dışsal unsurlar bulunmaktadır. Bunlar (Arı, 2013);

- İçsel Unsurlar (siyasal sistem ve yönetim şekli, hükümet, yasama, dışişleri bakanlığı, ulusal güç unsurları, ulusal kamuoyu)
- Dışsal Unsurlar (uluslararası hukuk, uluslararası siyasal sistem, dünya kamuoyu)

Devletlerin dış politikalarının analizi yapılırken dikkat edilmesi gereken hususları; ulusal güç ve ulusal güç unsurları, karar vericiler ile uluslararası sistemin yapısı şeklinde sıralamamız mümkündür. Bu unsurların her biri ayrı ayrı ele alınarak ülkelerin dış politikaları analiz edilebileceği gibi bir bütün olarak da ele alınarak değerlendirilmesinin ve analizinin yapılmasının mümkün olabileceği söylenebilir (Arı, 2013).

Uluslararası ilişkiler literatüründe dış politika üzerine önemli araştırmalar yapan Rosenau, dış politikayı etkileyen temel faktörleri, genel ortam (fiziksel çevre, etnik farklar ve dinsel farklılıklar), içsel ortam (sosyo-politik çevre, karar vericiler) ve dışsal ortam (uluslararası sistem) olarak üç şekilde açıklamıştır (Rosenau, 1976).

4. Dış Politikada Güç

Gücün dış politikadaki önemi şüphesiz yadsınmaz bir gerçektir. Bununla birlikte güç olgusu etkileşimde bulunan uluslararası politikadaki aktörler arasında önemli bir yere sahiptir. Aktörlerin güç unsurları yoluyla çevrelerinde olup bitenlerle ilgilenmeleri ve bunları çeşitlendirerek uluslararası politikada daha aktif bir tutum elde etmelerini sağlar (Ateş, 2013). Dış politikanın bütünsel analizi göz önüne alındığı takdirde gücün işgal ettiği nokta ve işlevler gözlemlendiğinde, bütünselliğin her boyutunda güç olgusunun ehemmiyetli olduğu görülür. İlk olarak, aktörlerin baskın olma yeteneğini kazanma çabaları ve bu bağlamda güç unsurlarını geliştirmek istemeleri uluslararası politikanın yapısal karakterinden doğmaktadır. Buna göre aktörler, belirlenmiş oldukları hedeflere göre gücü hem araç hem de amaç olarak dış politikayı gerçekleştirirler (Ateş, 2013).

Uluslararası ilişkiler disiplininde teorileri ve dış politika analizlerini tanımlayabilmek adına güç kavramı önemli bir konuma sahiptir. Üstelik güç kavramını, bazı yazarlar uluslararası ilişkilerin temelinde bulunduğunu öne sürmektedirler. Güç kavramını merkezine alan ve neredeyse bütün dış politika analizlerine konu olan devletlerin, uluslararası örgütlerin, kurum ve kuruluşların varlıklarını devam ettirme hedefiyle var olduklarını gözlemlemekteyiz. Bunun sonucunda uluslararası ilişkiler ve dış politika yazarları güç kavramının her zaman önemle üzerinde dururken, sıklıkla kullanılan diğer pek çok kavram da güç kavramıyla bağlantılı olarak açıklanmaya çalışılmaktadır (Şener, 2013). Westphalia Barışı'ndan sonra ulus devletlerin ortaya çıkışıyla beraber güç kavramı daha fazla ön plana alınmış, gücün birçok değişik boyutlarının da bulunmasıyla onu farklı alanlarda yapılan çalışmalara da konu etmiştir. Bu çalışmalar değerlendirildiği zaman güç kavramını geniş bir bakış açısıyla ortaya koyarak tanımlamaya çalışırken, bazıları da kavramı teoriler bazında değerlendirmişlerdir. Güç hem dış politikada yapılan analizlerde hem de uluslararası ilişkiler disiplininde kendisine sık sık başvuru temel açıklayıcı bir kavram olmuştur (Özdemir, 2008).

Devletler, gücü siyasi hedeflerini gerçekleştirmek ve bu hedeflere ulaşabilmek için kullandıkları araç olarak, bazı unsurlardan meydana gelmektedir. Güç, bu unsurlar gözlemlendiği takdirde yapılan sınıflandırmalar dahilinde sert güç ve yumuşak güç olarak ayrışabilir. Uluslararası sistemin aktif yapısı zamanla güç algısının dönüşmesine neden olmuş, gücü kullanan aktör tarafından sert güç uygulamalarının güç kullanma açısından meşruiyet problemleri yaratması ve sert gücün maliyetli bir etken olması aktörlerin daha farklı güç arayışında olmalarına neden olmuştur. Güç kullanım açısından baktığımızda Türkiye de gücü bir araç olarak kullanmış, kurulduğu tarihten günümüze kadar dış politikada amaçlarına ulaşmak için güç kullandığı birçok politik davranışlar görülmüştür. Bu bağlamda, dış politikada güç olgusu önemli yer işgal etmektedir. Uluslararası politikadaki aktörler arasındaki etkileşimde güç olgusu birincil bir konuma sahiptir. Aktörlerin güç unsurları yoluyla çevreyle ilgilenmeleri ve bunları zenginleştirerek uluslararası politikada daha aktif bir tutum sergilemelerini sağlar (Ateş, 2013).

4.1. Güç Kavramı

Güç kavramı, dış politikada önemli bir yere sahip olarak kullanılmasına ve hatta uluslararası ilişkilerin temel kavramlarından birisi olarak değerlendirilmesine rağmen anlamı üzerinde anlaşılabilen noktalar mevcuttur. Bu noktalar, kavramın uluslararası politika analizlerinde gerçekleşmiş olan her büyük olay ve olguyu açıklamak için kullanılmasından dolayı kaynaklanmaktadır. Böyle değerlendirildiği zaman güç ile yakın anlamlara sahip olan otorite, baskı ve şiddet gibi kavramlar da güç kavramı yerine kullanılabilir (Tanrısever, 2009).

Siyasi tarihin ilerleyişi ve siyasi aktörlerin bu süreç içindeki konumları hakkında çalışmalar yapan düşünürlerin açıklamaya çalıştığı ilk kavram gücün ne olduğu sorunsalı olmuştur. Toplulukların etkileşim kurdukları ilk dönemlerden bugüne dek siyaset felsefesi güç- değer ilişkisini açıklamaya ve

yorumlamaya çalışırken diğer bir yandan da bunu detaylandırarak gücün kullanılma şeklindeki boyutsal değişimini anlamayı ve bu değişimin dinamiklerini tanımlamayı amaçlamışlardır (Davutoğlu, 2007).

Güç kavramı incelenirken akla ilk gelen soru, gücü elinde bulunduran ve uygulayacak olan aktörlerin kimler olduğudur. Bu çerçevede karşımıza güç ilişkilerinin daha çok devletler düzleminde belirlendiği gözlemlenecektir. Uluslararası aktörlerin gücü ancak uluslararası sistemdeki ilişkileri, etkileyebilecek düzeyde bir role sahip olmaları durumunda mümkün olabilmektedir (Arıboğan, 1997).

Joseph S. Nye'a göre güç, bir şeylerin olmasını sağlamak amacıyla diğerlerinin davranışlarını etkileme becerisidir. Bu çerçevede, çoğunluğun güç kavramı üzerine söylemlerinin bulunduğu fakat çok az kişi tarafından anlaşıldığını belirtir. Daha açık bir söylemle gücü, kendi istediği sonuçları elde etmek için başkalarının davranışlarını etkileme becerisi olarak görür (Nye, 2005).

Tablo 1. Güç Tablosu

	Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
Askeri Güç	Zorlama Caydırma Koruma	Tehdit Kuvvet	Zorlayıcı diplomasi Savaş İttifak
Ekonomik Güç	Teşvik Zorlama	Para verme Yatırım	Yardım Rüşvet
Yumuşak Güç	Hayranlık Gündem yaratma	Değerler Kültür Politikalar Kurumlar	Kamu diplomasisi İki taraflı ve çok taraflı diplomasi

Uluslararası politikayı güç ve iktidar mücadelesi olarak tanımlayan Morgenthau gücü; dış politikanın en asli amacı olarak ifade ederken, bir yandan da herhangi bir siyasal davranışın temel güdüsünü oluşturmak amacıyla yürütülen bir ilişki biçimi veya amacı gerçekleştirmek için kullanılan araç olduğunu şeklinde ifade etmektedir (Morgenthau, 1970).

Günümüzde güç kavramı üzerine literatüre katkısı olan yazarların birçoğu, kavramı daha biçimsel bir şekilde açıklamışlardır ve gücü bir devletin sahip oldukları fiziksel unsurlar olduğu şeklinde ifade etmişlerdir. Sonuç olarak ulusal gücün oluşturulmasında etki eden unsurlar üzerinde durmuşlardır (Arı, 2013).

K. J. Holsti gücü üç ayrı unsura ayırmış ve gücü, diğer faktörleri etkileme davranışı, etkileme davranışını başarılı kılmak için kullanılacak imkan ve kabiliyetleri içinde barındırdığını ve başkalarının etkileme davranışına karşılık verme eylemi şeklinde tanımlamıştır (Holsti, 1964).

Gücün daha geniş bir tanımı olduğunu belirten Raymond Aron'a göre güç, her şeyden önce eylemde bulunma, üretme, yok etme, etkileme becerisidir. Bu tanımlamadan yola çıkarak güç, hukuki olarak yönetme kabiliyetidir. Diğer taraftan güç, bir insanın ya da insan topluluğunun kendi istediğini ve fikirlerini diğerleri üzerine dayatarak yürürlüğe koyma kapasitesi olarak görmektedir (Aron, 1966).

Robert Gilpin ise, gücü, "devletlerin ölçülebilir boyutlardaki, niceliksel oranlara dökülebilecek şekilde sahip oldukları askeri, ekonomik ve teknolojik yetenekler" olarak açıklarken; Joseph Frankel ise kapasite olarak belirttiği gücün diğer ülkelerle kıyaslandığında, bir üstünlük söz konusu ise ancak bu şekilde bir anlam ifade edeceğini açıklamıştır. Inis Claude, güç kavramını sert güç bağlamında öldürme,

zorlama ve yok etme imkânı sunan askeri yetenekler kapsamı olarak dile getirmiştir. Gücün ilişkisel noktasına dikkat çeken Robert O. Keohane ve Joseph S. Nye ise gücü, “bir aktörün diğerlerine, normal olarak yapmayacakları bir şeyi yaptırabilme yeteneği” şeklinde tanımlamaktadır (Sönmezoğlu, 2005). A. F. K. Organski göre güç, “başkalarının davranışlarını kendi amaçları doğrultusunda etkileme kapasitesi” şeklinde dile getirmektedir (Şener, 2013). Edward Hallett Carr ise siyasetin en temel ögesi olarak açıklamış ve idealizme ağır eleştirilerde bulunmuştur. 1920-1930 yılları arasında uluslararası ilişkilerde güç kavramının kayda değer bir role sahip olmadığı şeklindeki açıklamalara karşı çıkmıştır. Bunun bir yanılısına olduğunu, söz konusu dönem göz önüne alındığında statüko güçlerinin, gücü tekellerine aldıkları için bir güç mücadelesinin yaşanmadığını dile getirmiştir (Carr, 2010).

Açıklandığı üzere güç kavramı farklı teorisyenlerce farklı anahtar kelimelerle açıklanmaya çalışılmış olup dolayısıyla uluslararası ilişkiler literatüründe değişik tanımlarla kullanılmıştır. Gücün doğasına yönelik genel bir tanım ortaya koyma hedefi taşıyan bütün bu tanımlamalar ve gücün farklı bakış açısıyla, farklı boyutlarına vurgu yapılması çok boyutlu bir yapısı olduğunu meydana getirmektedir. Bu nedenle güç olgusunun hem devlet hem de uluslararası politika düzlemindeki yerini saptayabilmek için uluslararası ilişkiler teorilerinde de nasıl ele alındığını incelemekte fayda vardır.

Bir devletin gücü, birçok farklı unsurdan oluşmaktadır. Genel olarak bakıldığında ulusal gücü oluşturan unsurlar nicel ve nitel olarak iki farklı şekilde açıklanabilir. Nicel unsurlar beş kategoride ele alınabilir. Bunlar; coğrafya, doğal kaynaklar, nüfus, ekonomik ve askeri kapasitedir. Nitel unsurlar ise; ulusal karakter ve moral, diplomasinin ve hükümetin niteliği şeklinde incelenebilir (Arı, 1999). Ancak konumuzun geneli itibarıyla gücün daha çok nicel unsurları ele alınacak, bu bağlamda coğrafi konum ve doğal kaynaklar üzerinde yoğun şekilde durulacaktır.

4.2. Gücün Nicel Unsurları

Nicel unsurlar gözle görülebilen, çeşitli şekillerde sayılabilen veya ölçülebilen varlıklara ilişkindir. Ülkelerin güçlerine dair yapılan karşılaştırma ve analizlerinin çoğu nicel unsurlar üzerinden yapılmaktadır. Gücün nicel unsurları olarak genelde; coğrafya, doğal kaynaklar, nüfus, ekonomik ve askeri kapasite sayılmaktadır.

Coğrafik konum, bir devletin dünya üzerinde işgal ettiği kara ve deniz alanıdır. Dünya yüzeyi bugün yüzlerce devlet arasında paylaşılmış durumdadır. Her bir coğrafik konumun kendine özel bölgesel şartları vardır ve yerkürede işgal ettiği yer büyük ölçüde kendine hastır (Ateş, 2013). Her ülke için üzerine yerleşilmiş coğrafya ve bu coğrafyanın fiziki özellikleri önemli bir kapasite ve güç unsurudur. Ülkenin sahip olduğu kara parçasının yüz ölçümünün büyüklüğü, kapladığı alanı, etrafında yüksek dağların olması, geçit vermez ormanların varlığı ya da ada ülkesi olup etrafının denizlerle çevrili olması ülke açısından önemli bir avantaj oluşturabilir (Arı, 1999). Bu nedenle bir devletin diğer devletlere oranla en önemli ve en istikrarlı güç faktörü ülkelerin coğrafyasıdır. Bu önemli faktörü her ulus kendi dış politikasında hesaba katması gerekmektedir (Morgenthau, 1970).

Bir devletin nicel gücünün belirlenmesinde, doğal kaynakları da önemli yer tutmaktadır. Bir ülkenin toprağının veya karasularının yer altında ve yer üstünde barındırdığı doğal imkânların tamamına doğal kaynaklar denir. İklimden tarım alanlarına, ormanlardan yer altındaki hammadde ve madenlere, doğal güzelliklerden balıkçılığa kadar pek çok konu doğal kaynaklar başlığı altında incelenir. Genel olarak dünyanın sahip olduğu doğal kaynaklar işgal edilen coğrafyanın konumuna bağlı olarak pek çok devlet tarafından paylaşılmış durumdadır. Yerkürenin her bir noktası doğal kaynaklar itibarıyla farklılık arz eder (Ateş, 2013). Ülkenin zengin ve önemli doğal kaynaklara ve verili arazilere sahip olması o ülkenin güç kapasitesi için önemli bir nicel unsur olarak dikkate alınmaktadır.

Morgenthau, doğal kaynakların devletlerin birbirleri karşısındaki gücünü belirlenmesinde ve nispeten diğerlerine nazaran daha istikrarlı bir faktör olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle, bir ülkenin zengin hammadde kaynaklarına sahip olması, o ülke açısından önemli bir güç unsurudur. Zengin hammadde kaynaklarının olması gerek endüstriyel üretim için gerekse savaşabilecek bir güce sahip olduğunun göstergesi bakımından büyük önem taşımaktadır (Morgenthau, 1970). Özellikle yeni savaş

teknolojilerinin gelişmesi, kullanılan askeri teçhizatın hangi hammaddelerle yapıldığı, buna bağlı olarak güç dengelerinin bu hammaddeleri elinde bulunduran ülkelere doğru kaydığı görülmektedir.

Bir ülkenin güç kapasitesi göz önünde bulundurulurken endüstriyel kapasitesi de önemli bir bileşen olarak sayılmaktadır. Çünkü herhangi bir ulus gerekli hammaddeye sahip olmasına rağmen endüstriyel tesis ve endüstri gücüne sahip değilse bunları askeri ve endüstriyel amaçlar doğrultusunda kullanamayacaktır. Bu nedenle bir devletin büyük veya güçlü olarak nitelenmesi için endüstriyel kapasitesi ve bu doğrultuda teknolojik düzeyi önemli kriterlerden biri olmuştur (Ateş, 2013).

Devletler sahip oldukları güç unsurlarını, dış politika yapımında koordineli ve verimli bir şekilde kullanılması durumunda, uluslararası güç dengesini kendi lehlerine değişmesine neden olacaktır. Bu unsurların iyi bir planlamadan yoksun ve yeterince etkin şekillerde yapılandırılmadığı durumlarda ülkelerin uluslararası konjonktürdeki güç statülerinde ciddi zaafılar ortaya çıkarması kaçınılmazdır (Davutoğlu, 2007). Bu bakımdan, gücün nicel unsurları bir ülkenin uluslararası politikadaki yerini tayin etmede önemli yer tutmaktadır.

Bahsi geçen tüm bu nicel unsurlardan hiçbiri şüphesiz tek başına bir devleti uluslararası politikada güçlü tutmak için yeterli değildir. Bunlardan en az birkaçının birleşmesi durumunda bir devletin güçlü konuma gelmesi, güç unsurlarının etkiye dönüşmesi sağlanabilir. Bu bağlamda bir devlet güç unsurlarını kurumsallaşmış bir yönetim anlayışıyla bir arada tutabilmesi dış politikaya ilişkin çıktılarının ve hareket alanının genişlemesini sağlayacaktır (Sönmezoğlu, 2005).

5. Nadir Toprak Elementleri

Nadir toprak elementleri, periyodik tabloda atom numaraları elli yedi ile yetmiş bir aralığında bulunan elementlerden oluşmaktadır. Bunlar, lantanyum (La), seryum (Ce), praseodimyum (Pr), neodimyum (Nd), prometyum (Pm), samaryum (Sm), evropiyum (Eu), gadolinyum (Gd), terbiyum (Tb), disprosyum (Dy), holmiyum (Ho), erbiyum (Er), tulyum (Tm), iterbiyum (Yb) ve lütesyum (Lu) elementleridir (Şahiner v.d., 2017). Ayrıca lantanitler grubunun yanı sıra benzer özelliklere sahip olan ve doğada birlikte bulunan yirmi bir atom numaralı skandiyum ile otuz dokuz atom numaralı itriyum elementlerini kapsamaktadır (NATEN, t.y.-a). Genellikle daha yumuşak ve kolay şekil alabilme yapısı nedeniyle nadir toprak elementleri tepkimeye girebilme özelliğine sahiptir. Daha çok parlak, demir gri ve gümüş renginde görülen bu elementlerin özgül manyetik ve optik özellikleri vardır (Şahiner v.d., 2017). Bu elementler hafif ve ağır olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. Atom numaraları elli yedi ile altmış dört aralığında yer alan elementler hafif, atom numaraları altmış beş ile yetmiş bir aralığındaki elementler ise ağır nadir toprak elementleri olarak sınıflandırılmaktadır (Güner, 2019).

Japonlar nadir toprak elementlerine teknolojinin tohumu olarak adlandırmaktadırlar. ABD ise buna teknolojik metal demektedir. Nadir toprak elementleri yaşadığımız dünyayı yüksek teknolojiye taşıması beklenmektedir. Yeşil enerjiden ilaç yapımına savunma sistemleri ve iletişim sistemlerini etkileyecek şekilde, dünyamızı değiştirebilecek teknolojik gelişmelere neden olacaktır (Şahiner v.d., 2017).

Yer kabuğunda bolca bulunan Nadir toprak elementleri, oksit bileşenler şeklinde oldukları nedeniyle gruplandırılmamıştır. Oksitlerin metale indirgenmesinin kolay olmadığından ve bu tarz bir durumla genelde karşılaşmadığından dolayı da “nadir toprak elementleri” adı verilmiştir (NATEN, t.y.-a).

Nadir toprak elementleri, kullanılan ürünlerin kararlı, yüksek sıcaklığa, aşınmaya, korozyona karşı dirençli, savunma sektöründe değişik amaçlı ileri teknoloji ürün üretiminde kullanılmaları nedeniyle nadir toprak elementleri yüzyılın stratejik ve vazgeçilmez elementleridir. Cep telefonu, düz üstü bilgisayar, modern tıp cihazları, araçlarda katalitik çeviriciler, uçak motorları, seramik, petrol rafineri, televizyon üretimi gibi teknolojik ürünlerde Nadir toprak elementleri kullanılmaktadır (Yıldız, 2016).

Nadir toprak elementlerin çok az miktarda kullanılması bile ürünün kalitesini hatırı sayılır bir şekilde değiştirmektedir. Yüksek teknoloji ürünlerinde kullanım oranı az olduğu halde birim performansa etkisi kritik düzeydedir. Mesela bir cep telefonunda sekiz tür farklı nadir toprak elementi kullanılmaktadır. Özellikle ekranlarında, mikrofonlarında cep telefonu devreleri ve ünitelerinin küçük ve fonksiyonel olmasında önemli katkısı vardır. Bu da nadir toprak elementinin önemini artırmaktadır (Şahiner v.d., 2017).

5.1. Nadir Toprak Elementleri Kullanım Alanları

Nadir toprak elementleri kullanıldığı malzemeleri hafiflettiği gibi yüksek sıcaklığa, yıpranmaya ve korozyona karşı daha dayanıklı tutmaktadır. Bu özellikleri nedeniyle ileri teknoloji ürünlerinde sıklıkla tercih edilmekte ve çağımızın vazgeçilmez stratejik elementleri olarak değer görmektedir (NATEN, t.y.-b). Sağlık hizmetleri alanından savunma sanayiine, temiz enerjiden telekomünikasyon sistemlerine teknolojinin hemen hemen her alanında kullanılan nadir toprak elementler (Şahiner v.d., 2017), bugün hayatımızın olmazsa olmazları arasında yer alan cep telefonları, dizüstü bilgisayarlar, televizyon ekranları, modern tıp cihazları, bataryalar, kamera lensleri, ampuller, X-ray makineleri, fiber optik kablolar ve bataryaların yanı sıra hibrit araçlar, uçak motorları, füze kontrol sistemleri, lazerler, seramik ve cam üretimi, rüzgâr türbinleri, güneş enerjisi ve petrol arıtma işlemleri gibi sektörlerde tercih edilen elementlerdir (Celep v.d., 2021).

Nadir toprak elementleri, savunma sanayisinde ve askeri alanda büyük öneme sahiptir. Akıllı bomba üretimi, güdüm sistemleri, savaş uçaklarında, uydu iletişim sistemlerinde kullanımı söz konusudur (Güner, 2019). Dayanıklılığı sayesinde ve mıknatıs etkisi gibi birçok özelliği nedeniyle nadir toprak elementleri çok tercih edilmektedir. Nadir toprak elementleri, özellikle ABD ulusal savunma sektörlerinde önemli bir yer tutmaktadır. ABD'nin birçok savunma sanayii firmaları nadir toprak elementlerini üretim süreçlerinde yoğun miktarda kullanmaktadır. Gece görüş sistemlerinde Lantanyum kullanılmakta, Neodimyum lazerli mesafe ölçerlerde, güdüm sistemleri ve iletişim sistemlerinde kullanılmaktadır. Evropiyum'u floresan ve fosfor lambalarla monitörlerde, Erbiyum ise fiber optik veri transferi sistemlerinin üretiminde kullanımı önem katmaktadır. Samaryum ise yüksek sıcaklıklarda stabil olmasıyla mıknatıslarda, hassas güdümlü silahlarda ve radara yakalanmayan gizlilik teknolojilerinde önemli ölçüde kullanılmaktadır. Ayrıca bu elementler çok sert alaşımlara olanak sağladığından zırhlı araçların yapımında ciddi önem arz etmektedir. Nadir toprak elementlerinin güçlü mıknatıslara ihtiyaç duyan elektrik motorlarında kullanımı ve ABD ordusunun bu alandaki yatırımları önemli bir pazar haline getirmektedir. Patriot füzelerinin imalatçısı olan Rytheon ile F-35 gibi savaş uçaklarını üreten Lockheed Martin ise nadir toprak elementlerini füze güdüm sistemleri, yakıt sistemleri ve sensörlerin üretiminde kullanmaktadır (STM Thinktech, 2020).

5.2. Türkiye'de Nadir Toprak Elementleri Potansiyeli

Türkiye'de en önemli nadir toprak elementleri yatağı, Kızılcaören- Eskişehir'deki bastnasit-fluorit- barit yatağı ortalama %3 tenörlü, 4.000.000 ton rezerve sahiptir (NATEN, t.y.-c). Malatya-Kuluncak yöresi önemli bir kaynak olarak görülmektedir. Bu yörede 1000 ton, %24 tenörlü britolit cevherleşmesi tahmin edilmektedir. Ülkemizde bulunmuş ve henüz işletilmeyen nadir toprak elementleri yatakları mevcuttur (Şahiner v.d., 2017).

Türkiye'deki nadir toprak elementleri yatakları için girişimler söz konusudur. Bunun yanı sıra Türkiye'nin jeolojik yapısı bu elementlerin oluşumu için çok elverişlidir. Ancak şu durumda bu madenleri üretip ihraç edilmesi bir anlam taşımayacaktır. Hedef bu elementlerin üretilmesi, zenginleştirilmesi, nadir toprak elementleri hammadde gereksiniminin mevcut kaynaklardan karşılanması olmalı ve hatta kendi sanayisini kurarak hammaddeyi ithal edip katma değer oluşturabilmek olmalıdır (Şahiner v.d., 2017).

6. Sonuç

Devletlerin varlıkları için hayati önem taşıyan güç kavramının unsurlarından olan doğal kaynaklar ve buna bağlı olarak endüstriyel kapasite uluslararası ortamda gücünü etkilemektedir. Bu unsurları güçlü

tutmak değişen güç dengesi ve artan güvenlik gereksinimi nedeniyle devletlerin uluslararası sistemde hayatta kalması için gerekli görülmektedir.

Nadir elementlerin özellikle günümüzde sahip olduğu stratejik öneme bağlı olarak, devletlerin dış politikaları için önemli bir güç unsuru haline gelmiştir. Bu elementlerin büyük bir bölümünün 2030 yılına kadar tükeneyeceği tahmin edilmektedir. Önümüzdeki yüzyılın, petrol ve doğal gaz bakımından olduğu gibi özellikle stratejik madenler ve mineraller açısından milli güvenlik kadar uluslararası güç mücadelesinin yoğunlaşacağı bir dönem olacağı tahmin edilmektedir. Sanayisi güçlü ülkeler dünyanın maden ve mineral zenginliklerini yönetme bakımından avantajlı bir konumdadırlar.

Türkiye'nin de zengini olduğu bu elementlerden yararlanması için her türlü girişimi yapılmalıdır. Bulunan madenlerin olduğu gibi satılmasından ziyade, işleyerek, katma değerini yükselterek ihraç etmelidir. Nadir toprak elementlerinin üretimine bağlı olarak gelişmiş ülkelerdeki tüketiminin de önümüzdeki yıllarda artacağı tahmin edilmektedir.

Kaynakça

- Arı, T. (1999). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, 3. Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Arı, T. (2013). *Uluslararası İlişkilere Giriş*, 4. Baskı, Bursa: MKM Yayıncılık.
- Arıboğan, D. Ü., Ayman G. ve Dedeoğlu B. (2005). "Uluslararası İlişkiler Sözlüğü", F. Sönmezoğlu (ed.), İstanbul: Der Yayınları.
- Arıboğan, D. Ü. (1997). *Globalleşme Senaryosunun Aktörleri: Uluslararası İlişkilerde Güç Mücadelesi*, İstanbul: Der Yayınları.
- Aron, R. (1966). *Peaceand War: A Theory of International Relations*, New York: Doubleday&Company.
- Ateş, D. (2013). *Uluslararası Politika*, Bursa: Dora Yayıncılık.
- Bal, İ. (2008). "Uluslararası Siyasetin Aktörleri" İ. Bal (der.), *Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler*, 2. Baskı, 21-53, Ankara: Lalezar Kitabevi.
- Bilge, A. S. (1966). *Milletlerarası Politika*, Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.
- Carr, E. H. (2010). *Yirmi Yıl Krizi 1919-1939*, C. Cemgil (çev.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Celep, O., Yazıcı, E. Y. ve Deveci, H. (2021). "Nadir Toprak Elementlerinin Birincil ve İkincil Kaynaklardan Üretimi", *Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*.
- Dağı, Z. (2007). *Uluslararası Politikayı Anlamak*, İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Davutoğlu, A. (2007). *Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu*, İstanbul: Küre Yayınları,
- Efegil E. (2010). "Türk Dış Politikasında Süreklilik ve Değişim", C. Yenigün ve E. Efegil (ed.), *Türkiye'nin Değişen Dış Politikası*, Ankara: Nobel Yayın.
- Gündoğdu, S. (2021). *Türk dış Politikasında Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Kurumlar ve Uygulamalar (2002-2013)*, Ankara: Nobel Yayın.

Güner B. (2019). “Nadir Toprak Elementleri Üzerine Jeopolitik ve Jeoekonomik Bir Değerlendirme”, M. Günay ve Ö. Aydoğmuş Ördem (ed.), *Sosyal Bilimler Araştırmaları II*, (279- 295), Ankara: Akademisyen Kitabevi.

Gönlübol, M. (2000). *Uluslararası Politika: İlkeler, Kavramlar, Kurumlar*, Ankara: Siyasal Kitabevi.

Gözen, R. (2006). “Dış Politika Nedir?”, İ. Bal (der.), *21.Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara: Lalezar Yayınları.

Hurmi, B. T. (2006). “Uluslararası İlişkilerde Dış Politikayı Etkileyen Etmenler”, İ. Bal (der.), *Değişen Dünya'daki Uluslararası İlişkiler*, (140-150), Ankara: Lalezar Kitabevi.

Hill, C. (2003). *The Changing Politics of Foreign Policy*, Hampshire: Palgrave Macmillan.

Holsti, K. J. (1964). “The Concept of Power in the Study of International Relations”, *Background*, V.7/4.

İnan, K. (1994). *Dış Politika*, İstanbul: Ötüken.

Kürkçüoğlu, Ö. (1980). “Dış Politika Nedir?”, *Türkiye'deki Dünü ve Bugünü*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi.

Morgenthau, H. J. (1970). *Uluslararası Politika: Güç ve Barış Mücadelesi, C. I*, B. Oran ve Ü. Oskay (çev.), Ankara: Sevinç Matbaası.

NATEN. (t.y.-a). *Nadir Toprak Elementleri*. Erişim Tarihi: 15 Şubat 2022, <https://naten.tenmak.gov.tr/tr/nate-hakkında/nadir-toprak-elementleri.html>.

NATEN. (t.y.-b). *Kullanım Alanları*. Erişim Tarihi: 17 Şubat 2022, <https://naten.tenmak.gov.tr/tr/nate-hakkında/kullanım-alanlari.html>.

NATEN. (t.y.-c). *Dünyada ve Türkiye'de NTE*. Erişim Tarihi: 19 Şubat 2022, <https://naten.tenmak.gov.tr/tr/nate-hakkında/dunyada-ve-turkiye-de-nate.html>.

Nye, J. S. (2005). *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, R. İ. Aydın (çev.), Ankara: Elips Kitap.

Olçay, H. B. ve Olçay T. (2008). “Dış Politika Araçları”, İ. Bal (der.), *Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Lalezar Kitabevi, Ankara.

Özdemir, H. (2008). “Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme”, Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Dergisi.

Rosenau, J. N. (1976). “The Study of Foreign Policy”, J. N. Rosenau, K. Waltz ve G. Boyd (ed.), *World Politics An Introduction*, New York: FreePress.

Sönmezoğlu, F. (2005). *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, 4. Baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi.

STM ThinkTech. (2020). *Nadir Toprak Elementleri*. STM ThinkTech. Erişim Tarihi: 15 Mart 2022. <https://thinktech.stm.com.tr/tr/nadir-toprak-elementleri?id=372>.

Şahiner, M., Akgök, Y. Z. Ve Arslan, M. (2017). *Dünyada ve Türkiye’de Nadir Toprak Elementleri*, Ankara: Fizibilite Etütleri Daire Başkanlığı.

Şener, B. (2013). *Türk Dış Politikasında Güç Kullanma Seçeneği (1923- 2010) Teorik, Tarihsel ve Hukuksal Bir Analiz*, Ankara: Barış Kitap Basım Yayın.

Tanrısever, O. F. (2009). “Güç”, A. Eralp (ed.), *Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar*, 4. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

Tayfur, M. F. (2010). “Dış Politika”, A. Eralp (der.), *Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar*, 5. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

Webber M. ve Smith M. (2002). *Foreign Policy in a Transformed World*, Harlow: Prentice Hall.

Yıldız, N. (2016). *Nadir Toprak Elementleri*. Ankara. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.27743.87206>.